

COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE UYGULANAN SOSYAL DESTEK POLİTİKALARI

SOCIAL SUPPORT POLICIES APPLIED IN TÜRKİYE DURING THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS

Hakan Giray BULUT

Kırklareli Üniversitesi, SBE, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İliş. ABD Doktora Öğrencisi, hakanbulut@windowslive.com

Dr. Öğr. Üyesi Mehtap DEMİR

Kırklareli Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, mehtapmemis34@hotmail.com

MAKALE BİLGİSİ

Anahtar Kelimeler:

Covid-19,
Pandemi,
Sosyal Destek

Geliş Tarihi:

01.12.2022

Revizyon Tarihi:

22.12.2022

Kabul Tarihi:

29.12.2022

Makale Kategorisi:

Araştırma Makalesi

© 2022 İGAR

Tüm hakları saklıdır.

ARTICLE INFO

Keywords:

Covid-19,
Pandemic,
Social Support

Received:

01.12.2022

Revised:

22.12.2022

Accepted:

29.12.2022

Article Classification:

Research Article

© 2022 JBER

All rights reserved.

ÖZET

Dini kurumların yanı sıra aile dayanışmaları ile yapılan sosyal destekler Refah Devleti anlayışının gelişmesiyle birlikte merkezi otoritenin de dâhil olduğu bir sisteme evrilmiştir. Gerek piyasaının sunduğu maddi kaynaklardan herkesin yararlanmasının mümkün olmaması, gerekse dezavantajlı kesimlerin sayıca ve türce artan oranı sosyal hizmet ve yardımların üretilmesi ve yönlendirilmesinde devletin de aktif rol oynamasına neden olmuştur. Sosyal koruma olgusu salt vicdana bırakılabilecek bir olgu değildir. Bu nedenle de devletin zaman zaman ekonomik ve siyasal konjonktüre göre değişen yardımlarda bulunduğu bilinmektedir. Bu çalışmada Covid-19 pandemisinin ilanından bu güne Türkiye'de devletin yönetim erki aracılığıyla yaptığı sosyal yardımlar ele alınmıştır. Her ne kadar Covid-19 bir hastalık olarak tanımlansa da dünya genelinde ekonomik, sosyal ve siyasi sonuçlar doğurmuştur. Bu nedenle cumhuriyetin nitelikleri doğrultusunda sosyal bir hukuk devleti olarak tanımlanan Türkiye'nin de anılan pandemi döneminde hem sağlık alanında hem de sosyal, ekonomik ve güvenlik alanlarında farklı politikalar geliştirmesi beklenmektedir. Amaç farklı bakanlıkların ve kurumların pandemi esnasında sağlamış olduğu maddi ve manevi sosyal destekleri bir araya getirerek sürecin yönetimine dair toplulaştırılmış bir değerlendirme ortaya koyabilmektir. Çalışma esnasında mevzuat ve bakanlık açıklamaları ve yayınları derlenerek analiz edilmiş ve pandemi esnasında farklı odak gruplarını hedefleyen pek çok programın uygulamaya alındığı gözlemlenmiştir.

ABSTRACT

In addition to religious institutions, social supports with family solidarity has evolved into a system in which the central authority is included in the development of the understanding of the Welfare State. Both the fact that it is not possible for everyone to benefit from the material resources offered by the market and the increasing number and type of disadvantaged segments in number have caused the state to play an active role in the production and direction of social services and benefits. The phenomenon of social protection is not a phenomenon that can be left to conscience alone. For this reason, it is known that the state provides assistance that varies from time to time according to the economic and political conjuncture. In this study, from the announcement of the Covid-19 pandemic to this day, the social benefits provided by the state through the management authority in Türkiye have been discussed. Although Covid-19 is defined as a disease, it has had economic, social, and political consequences around the world. For this reason, Türkiye, which is defined as a social state governed by the rule of law in accordance with the qualities of the republic, is also expected to develop different policies in the field of health as well as in the fields of social, economic and security during the pandemic period. The aim is to bring together the material and moral social support provided by different ministries and institutions during the pandemic and to be able to put forward a collective assessment of the management of the process Decisively. During the study, legislation and ministerial statements were compiled and it was observed that many programs targeting different focus groups were implemented during the pandemic.

Atıf/ to Cite (APA): Bulut, H.G. ve Demir M. (2022). Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye'de uygulanan sosyal destek politikaları. *İşletme ve Girişimcilik Araştırmaları Dergisi*, 2022(1), 36-47

1. GİRİŞ

21. yüzyılın en büyük sağlık sorunu haline gelen Covid- 19, bir sağlık krizi olarak ortaya çıkmış olmasına rağmen, ekonomik, sosyal ve siyasal alanda da etkisini göstermiştir. Toplumun içinde bulunduğu sosyal riskler de göz önüne alındığında pandeminin tahmin edilemez yapısı hali hazırdaki risklerin boyutunun genişlemesine ve derinleşmesine neden olmuştur. Ne var ki küresel dünya düzeninin bir sonucu olarak gösterilebilecek bu durumun çözümünde uluslararası aktörlerin kudreti ulusal aktörler kadar etkili olmamıştır. Birer tavsiye niteliği taşıyan uluslararası aktörler karşısında etkin bir rol oynayan hükümetler, yerel düzeyde alınan tedbirler aracılığıyla kendini göstermiştir. Devletlerin sosyal refah anlayışları da pandemi ile bir daha sınanmıştır. Sosyal bakımın desteklenmesinde gerekli olan ihtiyaçların potansiyel gönüllüler üzerinden, özellikle böyle küresel bir kriz döneminde sürdürülebilir olmadığı da bir gerçektir. Tüm bunlardan yola çıkılarak araştırmacılar da Covid-19 pandemisiyle birlikte refah devleti anlayışının sonsuza dek değişeceğini de tartışmaya başlamıştır (Detaylı bilgi için bkz. Sandher, J. ve Kleider,2020).

Tüm bu gelişmeler ışığında çeşitli sorunlara da yol açan pandeminin sebep olduğu ekonomik ve sosyal stresi azaltmada en önemli enstrümanlarından biri de sosyal destek olarak görülmektedir. Sosyal destek, toplumu oluşturan bireylerden gelebileceği gibi farklı kurum ve kuruluşlar tarafından da sağlanabilmektedir. Bu çalışmada Türkiye özelinde uygulanan sosyal destek programları araştırılmıştır. Araştırma niteliksel analiz yöntemlerinden doküman analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiş, belirlenen yöntem doğrultusunda web siteleri, basılı ve çevrimiçi haber kanalları, istatistikler ve faaliyet raporları incelenmiştir. Amaç doğrultusunda öncelikle sosyal desteğin ne olduğu literatürden elde edilen veriler ışığında açıklanmış, sosyal destek konusundaki teorik tartışmalara ve sosyal destek türlerine yer verilmiştir. Literatürden elde edilen sosyal destek bilgileri paralelinde pandemi döneminde Türkiye’de uygulanan sosyal destek programlarına bakılmıştır. Elde edilen bilgiler doğrultusunda Türkiye için bir sosyal destek analizi yapılmıştır.

2. SOSYAL DESTEK: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TEORİK TARTIŞMALAR

Sosyal destek hakkında pek çok tanım mevcuttur. Sosyal desteği tanımlamadan önce sosyal desteğin aşağıda sıralanan bilgilerden en az birisi olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

- Bireyin önemsendiğine ve sevildiğine inanmasına yol açan bilgi,
- Bireyin saygın ve değerli olduğuna inanmasını sağlayan bilgi ve
- Bireyi bir iletişim ağına ve karşılıklı yükümlülüklerle dâhil olduğuna inandıran bilgi (Cobb,1976:300).

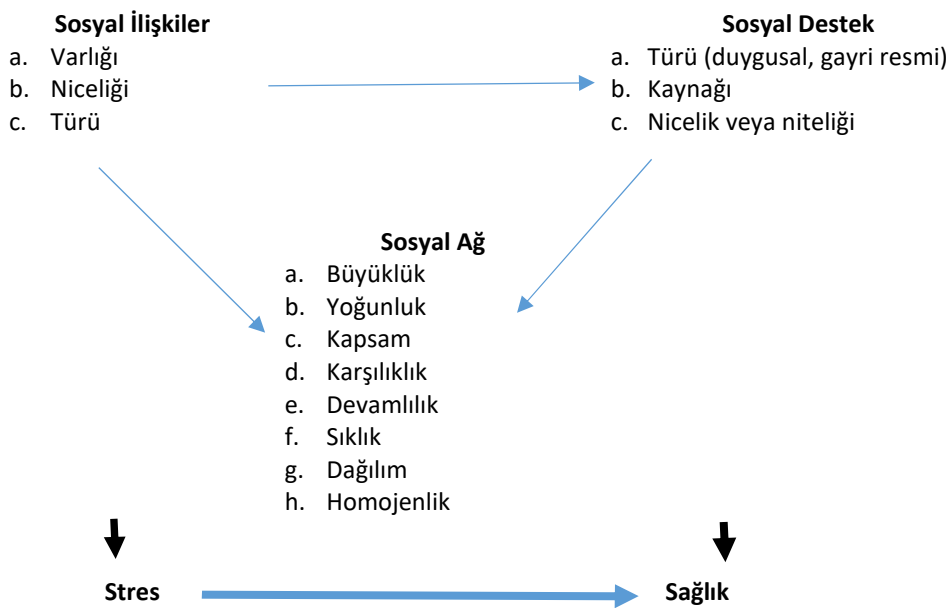
Sosyal destek çalışmalarında teorik veya ampirik ortak bir tanım üzerinde fikir birliği sağlanamamış olması bu kavramın pek çok tanımının yapılmasını da beraberinde getirmiştir. Çalışmaların çoğu sosyal ilişkilerin varlığı, sayısı ve sıklığını tanımlayabilmek için "sosyal ağ", "sosyal ilişkiler", "sosyal destek", "sosyal bağlar" ve "sosyal aktivite" terimlerini kullanırken (House,Umberson,Landis,1988:301), Yıldırım sosyal desteği, kişinin çevresi tarafından kişiye sağlanan psikolojik veya sosyal olarak sağlanan destek şeklinde tanımlamaktadır (Yıldırım,1997:81). Modern anlamda sosyal destek kırık bir bacağın hastanede tedavi edilmesinden ibaret değildir. Hastanedeki doktorun destekleyici olması ya da bireyle ilgilenen hemşirenin şefkatli tavrı bu durumu değiştirmez. Anlatılan durum bir sosyal destek olarak anlaşılmamaktadır. Sosyal desteği somut bir biçimde ölçmenin de yolu yoktur. Bu önem arz etmektedir çünkü mal ve hizmetler bağımlılığa sebep olurken sosyal desteğin amaçlarından birisi bağımlılığı azaltmaktır.

Sosyal destek anne karnında başlar, zamanla ailenin diğer üyeleri ile devam eder. Her ne kadar ağırlıklı aileden gelse de bazı durumlarda profesyoneller aracılığıyla da karşılanmaktadır

(Cobb,1976:301-302). Çeşitli çalışmalar sosyal desteğin hastalıkları önleyebileceğini ve ölümü geciktirebileceğini, psikososyal strese ve belki de diğer sağlık tehlikelerine maruz kalmayı azaltabileceğini ve stresin sağlık üzerindeki etkisini tamponlayabileceğini ortaya koymaktadır (House,1987:136).

Sosyal destek kavramı bir tür ilişkisel içeriktir. Sosyal entegrasyon ve sosyal ağlar, sağlığı etkileyen sosyal ilişkilerin yapılarını temsil ederken, sosyal destek, bu yapıların etkileyebileceği sosyal bir süreç olarak ifade edilmektedir (House,Umberson,Landis,1988:314). Bireyin sosyal destek sistemi o kişinin sosyal destek aldığı çevreyi de ayrıca tanımlar. Bu sistemde sosyal, politik ve ekonomik işlevleri bulunan üyeler yer almaktadır. Bireyin geniş anlamda ailesi, arkadaşları, eşi, meslektaşları, öğretmenleri, dini gurupları, fiziksel olarak yaşamış olduğu yerdeki çevresi, etnik çevresi, ideolojik çevresi bahse konu kişinin sosyal destek sisteminin üyelerini oluşturmaktadır (Yıldırım,1997:81).

Tablo 1. Sosyal Destek Alanı

Kaynak: House,1987:138.

Bu model sosyal ilişkileri, ağları ve desteği birbirleriyle, stres ve sağlıkla ilişkili olarak incelemek için kurulmuştur. Sosyal ilişkilere dair bu yapı ve duyguların, ne sağlık ve stres derecemizi nasıl ve neden etkilediği, ne de stres ve sağlık arasındaki ilişki anlaşılabilir. Sosyal ilişkilerin varlığı, ağ yapısının gerekli bir ön koşul veya nedeni olarak görülmektedir. Bunların her ikisinin de sosyal destek hissini etkileyebileceğini göstermektedir. Tablo 1' de ilişkilerin yönünü belirtmek için oklar kullanılmıştır. Her bir alanın stresi azaltabileceği, sağlığı iyileştirebileceği veya stres ile sağlık arasındaki ilişkiyi tamponlayabileceği düşünülebilir. Hem sosyal entegrasyon hem de sosyal destek duygularının ölçümlerini içeren çalışmalar (ör: işsizliğin psikososyal ve sağlık etkilerinin incelenmesi gibi), sosyal ilişkilerin bu iki yönü arasındaki ilişkinin en iyi ihtimalle mütevazı olduğunu bulgulamaktadır. Bu nedenle, sosyal destek duygularının sosyal entegrasyonun tüm etkilerini veya tam tersini açıklayabilmesi olası değildir. Bazı çalışmalar destek algısının genellikle sağlık ve refaha etkisinin olumlu olduğunu göstermesine rağmen, bazı raporlar destekleme faaliyetlerinin sağlık ve refah ile ilgisiz hatta bazı durumlarda negatif etkili olduğunu da iddia etmektedir. Desteğin varlığına ilişkin algı strese sebep olabilecek olayların algısını değiştirebilir. Böylece hissedilen tehdidi azaltabilir bu da gerçek destekleyici davranışa olan ihtiyacı hafifletir. Destekleyici faaliyetler aslında kişiyi ayakta tutmayı hedeflerken, onu hayal kırıklığına uğratma ihtimalinin yüksek olduğu bir olasılığa maruz

birakan karmaşık bir nimettir (House,1987:139-140). Bütün bunların doğrultusunda oluşturulan modeller aşağıda sıralanmıştır.

2.1 Tampon Etki Modeli

Tampon etki modelinin kanıtları, sosyal destek ölçüsü stresli olayların ortaya çıkardığı ihtiyaçlara yanıt veren kişilerarası kaynakları değerlendirdiğinde elde edilmektedir (Cohen ve Wills,1985:347). Dar anlamda stres önleme etkileşim ile aynı manada kullanılmaktadır. Bu modele göre sosyal destek ancak önemli yaşamsal olaylar söz konusu iken zihinsel sağlık sorunlarını azaltıcı bir etki yaratabilir. Önemli yaşam olayları yaşanmıyorsa sosyal destek herhangi bir fark yaratmamalıdır. Başka bir tanıma göre ise sosyal destek ya yaşam olaylarıyla etkileşerek ya da olumsuz yaşam olaylarına doğrudan karşı koyarak olumsuz etkiyi tamponladığı savunulmaktadır. Karşı koyma halinde, yaşam olayları ile sosyal destek arasında pozitif bir ilişki yaratmak için, olumsuz bir durumun ortaya çıkmasının bir sonucu olarak sosyal destek harekete geçirilir (Lin, Woelfel ve Light,1985:250).

2.2 Temel Etki Modeli

Temel etki modelinde desteğin boyutu bir kişinin büyük bir topluluk sosyal ağına entegrasyon derecesini değerlendirilerek bulunur (Cohen ve Wills,1985:347). Bu modele göre sosyal destek, beden sağlığından mental sağlığa kadar sağlığı direkt etkilemektedir. Kaliteli sosyal desteğe sahip bireylerin sağlıkları pozitif yönde etkilenmektedir (Cohen,1998:269).

3. SOSYAL DESTEK TÜRLERİ

3.1. Cohen ve Wills Sosyal Destek Türleri

Cohen ve Wills sosyal destek türlerini 4 başlık altında kategorize etmiştir. Bunlar: duygusal destek, finansal (araçsal) destek, bilgi desteği ve sosyal destektir.

Kişinin önemsendiği ve sevildiği bilgisi karşılıklı güveni içeren samimi durumlarda iletilir. İkili bir ilişkide, bu bilgi bir kişi için istikrar ihtiyacını, diğeri için manevi ilgi ihtiyacını ve her ikisi için de bağ kurma ihtiyacını karşılamaktadır. Bu durum genel anlamda duygusal destek olarak tanımlanabilmektedir (Cobb,1976:301). Bu destek türü aynı zamanda ifade desteği, benlik saygısı desteği, saygınlık desteği olarak da adlandırılmıştır. Benlik saygısı, kişilere kendi değerleri ve deneyimleri için değer verildiğini ve herhangi bir zorluğa veya kişisel hataya rağmen kabul edildiklerini onlara ileterek geliştirilir (Cohen ve Wills,1985:313). Kişiyeye değer verildiği ve onun saygı gördüğü bilgisi kamuoyunda en etkili şekilde ilan edilir. Bu durum bireyin kendine saygı duymasına yol açar ve kişisel değer duygusunu pekiştirir. Saygı desteği olarak da adlandırılan bu durumun, strese bir cevap olarak sıklıkla ortaya çıkan benlik saygısına yönelik tehditleri dengeleyebileceği düşünülmektedir. (Cobb,1976:301).

Araçsal destek, mali yardım, maddi kaynaklar ve ihtiyaç duyulan hizmetlerin sağlanmasıdır. Alıcıya rahatlama veya eğlence gibi aktiviteler için daha fazla zaman sağlayarak stresin azaltılmasına yardımcı olabilir. Araçsal destek aynı zamanda yardım, maddi destek ve somut destek olarak da adlandırılır (Cohen ve Wills,1985:313).

Bilgi desteği, sorunlu olayları tanımlama, anlama ve bunlarla başa çıkmada bireye yardımcı olma faaliyetlerine denmektedir. Aynı zamanda tavsiye desteği, değerlendirme desteği ve bilişsel rehberlik olarak da adlandırılmıştır (Cohen ve Wills,1985:313).

Boş zamanlarda başka kişilerle vakit geçirmeyi kapsayan sosyal destek, insanların başkaları ile sosyalleşme ihtiyacını karşılamaktadır. Sosyalleşme kişileri sorunlar hakkında endişelenmekten uzaklaştırmayı sağlarken, pozitif ruh haline katkıda bulunur ve stresin azalmasını temin eder (Cohen ve Wills,1985:313).

3.2. Richman, Rosenfeld, ve Hardy Sosyal Destek Türleri

Richman, Rosenfeld, ve Hardy ise 8 başlık altında toplamışlardır. Bunlar;

- Dinlenme desteği,
- Duygusal destek,
- Duygusal meydan okuma,
- Gerçeklik doğrulama desteği,
- Görev takdir desteği,
- İşe meydan okuma desteği,
- Maddi yardım desteği
- Ve son olarak kişisel yardım desteği.

Dinlenme desteği bir başkasının tavsiye vermeden veya yargılayıcı olmadan dinlediği algısını tanımlamaktayken, duygusal destek bir başkasının rahatlık ve bakım sağladığı ve destek alıcısının tarafında olduğunu gösterdiği algısını tanımlamaktadır. Bir başkasının destek alıcısına tutumlarını, değerlerini ve duygularını değerlendirmesi için meydan okuduğu destek türü duygusal meydan okuma olarak tanımlanırken, destek alıcısına benzeyen ve aynı şeyleri gören bir başkasının, destek alıcısının dünyaya bakış açısını doğrulamaya yardımcı olduğu destekleme türü ise gerçeklik doğrulama desteği olarak ifade edilmiştir.

Diğer taraftan bir başkasının destek alıcısının çabalarını kabul ettiği ve yaptığı iş için takdirini ifade ettiği destek türüne görev takdir desteği denilmektedir.

Bunların dışında işe meydan okuma desteği, birinin destek alıcısını daha fazla yaratıcılık, heyecan ve katılıma yönlendirmek, motive etmek ve yönlendirmek için destek alıcısının bir görev veya etkinlik hakkında düşünme biçimine meydan okuduğu destekleme biçimi olarak ifade edilir. Maddi yardım desteği, bir başkasının destek alıcısına mali yardım, ürünler ve / veya hediyeler sağladığı destekleme türünü, kişisel yardım desteği ise bir başkasının bir işi yürütmek veya destek alıcısını bir yere götürmek gibi hizmetler veya yardım sağladığı destekleme türü olarak ifade edilmektedir (Richman, Rosenfeld, & Hardy,1993:293).

Sekiz tür sosyal destek, çevresel bağlamda sosyal destek verildiği ve alındığı hallerde bireyler ve gruplar arasındaki etkileşimi tanımlamak ve açıklamak için yararlıdır. Bu çok boyutlu kavramsallaştırma, uygulayıcıların ve müşterilerin sosyal desteği değerlendirmede ve okul ortamlarında uygun müdahale stratejilerinin planlanmasında yararlı bulabilecekleri bir destek perspektifi sağlamaktadır (Richman, Rosenfeld ve Bowen,1998:310).

4. PANDEMİ DÖNEMİNDE TÜRKİYE'DE UYGULANAN SOSYAL DESTEKLER

Pandemi bir hastalığın ülke çapında, kıta genelinde hatta tüm dünyada etkili olmasıdır (Sağlık Bakanlığı 2020). Yeni tip korona virüs hastalığı Çin'in Vuhan kentinde Aralık 2019' da ilk kez tespit edilmiş ve 13.01.2020 tarihinde tanımlanmıştır. Bu noktadan sonra hızla dünyaya yayılmıştır (Sağlık Bakanlığı). Covid 19 bütün dünyayı sardıktan sonra artık sadece bir sağlık problemi olmaktan çıkmış ve oldukça yıkıcı sonuçları olan bu salgın artık sağlık sorununun yanı sıra sosyal ekonomik ve siyasi sorunların kaynağı haline gelmiştir (Birleşmiş Milletler). 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilan edilmesi ile hükümetler ve dolayısı ile Türkiye Cumhuriyeti hükümeti önlem politikaları geliştirmeye başlamışlardır. Türkiye'de öncelikle Sağlık Bakanlığı salgına karşı önlemler almış, ardından seyahat yasağı, sokağa çıkma yasakları, bazı iş yerlerinin kapatılması gibi kontrollü sosyal hayat uygulamaları konusunda önlemler alınmıştır (İçişleri Bakanlığı 2021). Sonrasında pandeminin sebep olduğu sosyal ve ekonomik sıkıntıların önüne geçmek için bazı sosyal destek önlemleri alınmaya başlanmıştır. Olağan zamanlarda sosyal destek politikaları uygulanmaktayken kırılğan hale gelen

sosyal yaşamın devam edilebilirliğinin sağlanması amacıyla, verilen veya alınan sosyal destek türlerine pandemiye has özellikleri olan destek programları da eklenmiştir.

Sosyal destek aileden, çevreden, dini guruplardan veya iş ortamından gelebileceği gibi kamu kurumlarından ve kamu çalışanlarından da gelebilmektedir. Çalışmanın bu kısmında Covid-19 pandemisinde Türkiye’de kamu tarafından sağlanan bazı sosyal destek uygulamaları aktarılmıştır.

4.1. Pandemi Sosyal Destek Programı

3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu’nun 2. Maddesi “Her türlü acil durum ve afetten zarar görenler ve şehit yakınları ile gaziler ise, Fon Kurulu ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca belirlenecek kriter ve süreler çerçevesinde bu Kanun ile sağlanacak haklardan yararlandırılır” demektedir. Bu hüküm temel alınarak “Sosyal Yardımlaşma ve Teşvik Fonundan” karşılanmak üzere, pandemi nedeni ile temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma düşen vatandaşlara yardımda bulunmak amacı ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından, “Pandemi Sosyal Destek Programı” başlatılmıştır. Bu program çerçevesinde belirlenen usul ve şartlar gözetilerek, belirlenen tarihten itibaren hanelere 1.000,00.-TL yardımda bulunulmasına karar verilmiştir. Başvurular e-devlet üzerinden alınan bu programdan, hanede kamu işçisi, memur, SGK’dan gelir ve aylık alanlar, İŞKUR tarafından verilen işsizlik ödeneğinden ve kısa çalışma ödeneğinden faydalananlar ve daha önce herhangi bir fazda pandemi Sosyal Destek Programı kapsamında yardımdan faydalananlar yardımdan faydalanamayacakları da belirtilmiştir. Bu kapsamda gündelik temizlik, nakliye, hamaliye gibi işlerde çalışan ve pandemi nedeniyle iş bulamayan, berber, kafe, restoran işletmecileri gibi küçük esnaf olup işyerini açamayan veya salgın nedeni ile kapanan iş yerlerinde çalışan ve başkaca bir iş bulma imkânı bulunmayanlara yardım sağlanması amaçlanmıştır. İş ve işlemlerin çabukluğu açısından SYDV personeli tarafından başvurular değerlendirilirken, hanelere ziyaretlerin yapılması zorunlu tutulmamış, sistem üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Ödemeler ise başvuru esnasında beyan edilen IBAN üzerinden yahut PTT kanalından kimlik numarası üzerinden yapılmıştır (AÇSHB 2020). Toplamda üç devrede yapılan sosyal destek ödemelerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 2. Pandemi Sosyal Destek Programı Çerçevesinde Yapılan Ödemeler

	Ödeme Yapılan Hane Sayısı	Yapılan Ödeme Miktarı
Faz 1	2.111.254	2.111.254.000
Faz 2	2.316.010	2.316.010.000
Faz 3	2.061.527	2.061.527.000
Toplam	6.488.791	6.488.791.000

Kaynak: ÇSGB,2020.

Pandemi sosyal destek programı ile özellikle hizmet sektörü çalışanlarına destek amaçlanmış, bu doğrultuda gerek günlük kazanç sağlayanlar gerekse mevsimlik işlerde çalışanların gelir ve iş kayıplarını en aza indirmek hedeflenmiştir. Yapılan bu yardımlar merkezi otoritenin elinde gelişmekte bu özelliği ile de merkezi yardım özelliğinin dezavantajını da beraberinde getirmektedir.

4.2. Tam Kapanma Sosyal Yardım Programı

Bu program çerçevesinde 29 Nisan 2021 Perşembe günü saat 19.00'dan, 17 Mayıs 2021 Pazartesi günü saat 05.00'e kadar sürecek olan tam kapanma döneminde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yaklaşık 2 milyon haneye yaklaşık 2.2 Milyar Türk Lirası nakdi destek sağlanmıştır. Herhangi bir başvuru aranmaksızın Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca “dönemsel ihtiyaç sahibi olduğu değerlendirilen” hanelere re’sen yapılan ödemeler, sistemde banka hesabı bulunan hak sahiplerinin banka hesaplarına, hesabı bulunmayanların PTT kartlarına, hiçbir kaydı bulunmayanların ise Vefa Sosyal Destek Ekiplerince adreslerine elden yapılmıştır (ASHB,2021). Bu program kapsamında

Vefa Sosyal Destek ekipleri tarafından Türkiye genelinde yaklaşık 820.000 haneye Tam Kapanma Sosyal Yardımı elden ulaştırılmıştır (ASHB,2021).

Re'sen yapılan bu yardımın amacı ihtiyaç sahibi haneyi yalnız bırakmamak ve içinde buldukları yoksunluklara karşı hızlı ve etkin bir şekilde önlem alabilmektir. Ayrıca yarı-merkezi yardım özelliğini taşıyan bu yardım programı yardımların doğru adrese ulaşmasında da aktif bir rol oynamaktadır.

4.3. Biz Bize Yeteriz Türkiyem

30 Mart 2021 tarihinde *Biz Bize Yeteriz Türkiyem* kampanyası halka duyurulmuştur. Kampanya kapsamında SMS ile ve duyurulan Kampanya hesaplarına para yatırmak suretiyle bağış yapma imkânı sağlanmıştır (Biz Bize Yeteriz Türkiye,2021). Bu kapsamda 2.077.365 haneye, hane başı 1.000,00.-TL olmak üzere toplam 2.077.365.000.-TL ödeme yapılmıştır (ÇSGB,2021).

Biz Bize Yeteriz Türkiyem kampanyası bir toplum yardımlaşması örneğini oluşturmakta, bu yönüyle ilk iki programdan farklılaşmaktadır. Toplumsal dayanışma neticesinde elde edilen meblağ toplum içindeki kurumlar aracılığıyla yine toplum içindeki gelir kayıpları yaşayan kesime yönlendirilmiş, dayanışma ruhu da canlandırılmıştır.

4.4. Kısa Çalışma Ödeneği

Çalışanların çalışma sürelerinin kısa süreli olarak azaltılması veya tamamen durdurulması halinde yapılan ödemeye kısa çalışma ödeneği denir. Normal şartlarda kısa çalışma ödeneğinin maksimum süresi 3 ay olabilmektedir. Covid 19 sebebi ile bir işyerinde geçici olarak çalışma süreleri 1/3 oranında azalmışsa veya faaliyet minimum 4 hafta durmuşsa bu işyerinin işvereni, kısa çalışma başvurusunda bulunabilmektedir. Bir işyerinde kısa çalışma başlamadan en az 60 gün önce işe başlatılan ve son 2 yılda en az 450 gün prim ödenmiş olan her bir işçi kısa çalışma ödeneğinden faydalanabilmektedir. Bir işçinin son 12 aylık prime esas kazancı ile hesaplanan günlük ortalama brüt kazancının %60'ı kısa çalışma ödeneği olarak ödenmektedir. Bu meblağ brüt asgari ücretin %150'sinden fazla da olmamaktadır (İŞKUR). Pandemi esnasında İstihdamı Koruma Politikası kapsamında Mart 2020'de başlatılan kısa çalışma ödeneği ve işten çıkarma yasağı uygulaması, kontrollü normalleşme kapsamında Temmuz 2021'de son bulmuştur. Mart 2020 ve Haziran 2021 dönemleri arasında 506.624 firma kısa çalışma ödeneğine başvurmuş ve yaklaşık 3.773.000 çalışan kısa çalışma ödeneğinden faydalanmıştır. Bu kapsamda toplam yaklaşık 36 milyar TL ödeme yapılmıştır (ÇSGB,2021).

Pandemi öncesi dönemde kısa çalışma ödeneğinden faydalanma şartları ile pandemi dönemi kısa çalışma ödeneğinden faydalanma şartları birbirinden farklıdır. Pandemi döneminde çalışan kişilerin kısa çalışma ödeneğinden yararlanma konusunda gerekli olan asgari şartlar yeniden düzenlenmiş ve bu yolla anılan ödenekten daha fazla kişinin yararlanmasının önü açılmıştır.

4.5. Nakdi Ücret Desteği

Pandemi esnasında istihdamı koruma politikası çerçevesinde Mart 2020 ila Temmuz 2021 arasında işten çıkarma yasağı uygulanmıştır. Bu süre zarfında işten çıkarılmayan, ücretsiz izne ayrılan ancak işsizlik maaşı şartlarını sağlamadığı için işsizlik maaşı da alamayan aynı zamanda kısa çalışma ödeneği veya yaşlılık aylığı da almayan çalışanlara işsizlik sigortası fonundan karşılanmak üzere nakdi ücret desteği adı altında bir ödeme yapılmıştır. Ödeme günlük 2020 yılı için 39,24.-TL, 2021 yılı için nisana kadar 47,70.-TL, nisandan sonrası için günlük 50,00.-TL olarak belirlenmiştir. Bahse konu günlük meblağ ödeme almaya hak kazanılan gün sayısı ile çarpılarak yapılacak olan ödeme hesaplanmaktadır. Nakdi ücret desteği alındığı süre boyunca kişilerin genel sağlık sigortası primleri işsizlik sigortası fonundan İŞKUR tarafından ödenmektedir (İŞKUR). Bu kapsamda yaklaşık 3,1 milyon çalışana, toplam yaklaşık 13,9 milyar TL ödeme yapılmıştır (ÇSGB,2021).

4.6. Normalleşme Desteği

28.07.2020 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 7252 sayılı kanun ile normalleşme desteğinin şartları belirlenmiştir. Bu kanuna göre bu destek kısa çalışma ya da nakdi destek ödeneği alan sigortalıların işyerlerinin normal çalışma düzenine geçmesi halinde verilecektir. Bu ödenek 31.12.2020 tarihini geçmemek üzere normal çalışma düzenine geçildiği ayı takip eden 3 ay boyunca verilebilmiştir. Bu kapsamda kısa çalışma ödeneği veya nakdi ücret desteği ödeneğine esas aylık ortalama gün sayısı ve prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan primlerin işçi ve işveren payının tamamı destek olarak verilmiştir. Bu destekten sadece özel sektör işyerleri faydalanabilmiştir. Bu destek işsizlik sigortası fonundan finanse edilmiştir (7252 Sayılı Kanun,2021). Bu kapsamda 3.183.435 çalışana, toplam 4.034.225.189.-TL ödeme yapılmıştır (ÇSGB,2021).

4.7. Vefa Destek Grubu

Covid 19 pandemisi esnasında 65 yaş ve üzeri yaşlı vatandaşlara ve kronik rahatsızlığı bulunan vatandaşlara hizmet etmek, onların ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile 22 Mart 2020'de Valilik ve Kaymakamlıkların koordinasyonunda Vefa Destek Grupları kurulmuştur. 112, 155 ve 156 nolu telefonlardan ulaşılabilen Vefa Destek Grupları evden çıkması pandemi açısından risk eden hanelere talep ettikleri ihtiyaçları, ilaçtan gıdaya, temizlik maddesinden, maaşlarına kadar pek çok hizmeti kapılarına kadar götürerek destek olmuşlardır. Bu hizmeti veren ekipler polis, jandarma, bekçi, AFAD personeli, öğretmen, din görevlileri ve görevlendirilen diğer kamu görevlilerinden oluşmaktadır. Uygulamanın başladığı tarihten 13 Mayıs 2020 tarihine kadar geçen sürede 62 gün içerisinde 7.132.453 çağrı ile gelen taleplerin 6.649.461'ne cevap verilmiştir (İçişleri Bakanlığı 2021). Vefa Sosyal Destek Grupları pandemi süresince 22.7 milyon çağrıya cevap vermişlerdir (İçişleri Bakanlığı,2022)

4.8. Psiko-Sosyal Destek Hattı

Mart 2020'de Sağlık Bakanlığı tarafından 81 ilde kurularak faaliyete başlamıştır. İnsanların pandemi dolayısı ile artarak hissettiği kaygı, çaresizlik, korku, öfke gibi duyguların sebep olduğu stresi en aza indirebilmek ve sosyoekonomik sorunlar yaşayan bireylere bu sorunların aşımında destek olunması amacı ile SYDV, İŞKUR, Vefa Destek Grubu gibi kurum ve kuruluşlara yönlendirebilmek için kurulmuştur. Bu hatta gelecek çağrılara cevap verilebilmesi için Dünya Sağlık Örgütü ve Sağlık Bakanlığı ortaklaşa bir psikososyal destek hattı çalışma rehberi oluşturulmuştur. Bu hatta hizmet veren personele çevrimiçi eğitimler verilmiştir (Birleşmiş Milletler,2020).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından da şehit yakınları, gaziler, 65 yaş üstü vatandaşlar ve engelliler ile onlara bakanlar, evlerinde ya da KYK yurtlarında karantinada olan vatandaşlar ve talep eden tüm vatandaşlara psikososyal destek hizmeti sunulmuştur. Bu destek psikologlar eşliğinde, psikolojik danışma ve sosyal çalışmacılar tarafından oluşan ekiplerce sunulmuştur. Talep olmasa dahi 65 yaş üstü vatandaşlar re'sen aranmış ve destek olunmuştur. 20-30 dakikalık telefon görüşmeleri ile psikolojik destek sunulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda destek hatları oluşturulmuştur. Bu politika çerçevesinde haftada ortalama 14 bin kişiye ulaşılmıştır (ÇSGB,2020).

Bu kapsamda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 81 ilde Covid-19 salgınının öğrenciler, gençler ve aileler üzerinde yaratmış olduğu stresi azaltmak maksadı ile Özeli Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Bilgilendirme Hattı Oluşturulmuştur. Kurulan çağrı merkezi aracılığı ile rehberlik ve araştırma merkezlerinde görevli özel eğitim ve rehberlik öğretmenleri velilere ve öğrencilere destek sağlamıştır (Milli Eğitim Bakanlığı,2020)

UNICEF, Türk Kızılay'ı ve diğer STK'lar tarafından toplum koruma programı çerçevesinde Türkiye'de salgın için alınan önlemlerden dolayı eve kapanmak zorunda kalan, eğitimine ara veren ve

arkadaşlarından ayrı kalan 150 bin çocuğa içinde boya kalemleri, kâğıtlar, etkinlik kitapları ve çeşitli malzemeler bulunan psikososyal destek seti dağıtılmıştır (UNICEF,2020).

4.9. Hibe Desteği; Gelir Kaybı Desteği ve Kira Desteği

2021 yılının Ocak, Şubat ve Mart ayı için sağlanmıştır. Basit usulde ticari kazanç elde edenler, vergiden muaf olan esnaf ve sanatkârlar ve gerçek kişi tacirlere gelir kaybı desteği olarak ayda 1.000,00.-TL olmak üzere toplam 3.000,00 TL destek sağlanmıştır. Yine bu kişilere işyerlerinin kira olması halinde büyük şehirlerde ayda 750,00.-TL olma üzere toplam 2.250,00.-TL diğer yerlerde aylık 500,00.-TL olmak üzere toplam 1500,00 TL Kira desteği değerlendirilmiştir. Bu destekten faydalanabilmek için 14.12.2020 tarihinde vergi mükellefiyetinin tescil edilmiş olması şartı konuşmuştur (Ticaret Bakanlığı,2020). Anılan uygulama 29 Nisan 2021 perşembe günü saat 19:00'dan itibaren 17 Mayıs 2021 pazartesi günü saat 05.00'e kadar uygulanan tam kapanma dolayısıyla bir ay daha uzatılmış ve destek ödemeleri bir ay daha yapılmıştır (Ticaret Bakanlığı,2021). Bu kapsamda toplam yaklaşık 4,6 Milyar TL destek ödemesi gerçekleştirilmiştir (Strateji ve Bütçe Başkanlığı,2022:190).

Ticaret Bakanlığı'nın bütçesine konulacak bir bütçeden karşılanmak üzere Ticaret bakanlığının belirlediği iş kollarına ait işyerlerine 1. Gruptaki iş yerlerine 5.000,00.-TL 2. Grupta yer alan iş yerlerine 3.000,00.-TL tek seferlik hibe desteği hazırlanmıştır. 17/05/2021 tarihi itibari ile vergi mükellefi olan ve belirlenecek faaliyet kolu gruplarında yer alan iş yerleri bu hibeyi alması değerlendirilmiştir (Cumhurbaşkanı Kararı 2021). Birinci grupta yer alan plaj, kayak tesisi, düğün salonu, eğlence yerleri, bar ve meyhaneler, çay ocakları, kiraathaneler, kara yolu taşımacılığı gibi toplam 35 farklı işkolundan işyerlerine 5.000,00.- TL, (Ticaret Bakanlığı,2021). 2. Grupta yer alan çeşitli kurslar, çeşitli bakım ve onarım iş yerleri, pazarcılar, çorbacılar, çeşitli kurye faaliyetleri gibi 305 farklı iş kolunda faaliyet gösteren işyerleri için 3.000,00.-TL hibe düşünülmüştür (Ticaret Bakanlığı,2021). Bu kapsamda toplam yaklaşık 4,3 Milyar TL hibe desteği sağlanmıştır (Strateji ve Bütçe Başkanlığı,2022:190)

4.10. Ekonomi İstikrar Paketi

Çalışmada bahsedilen sosyal desteklerin çoğu ekonomi istikrar paketi adı altında birleştirilerek aktarılmış, buna ilaveten ekonomide meydana gelecek fiyat ve maliyet enflasyonu gibi unsurlara karşı tedbir alınması amacıyla çeşitli ekonomi istikrar paketleri hazırlanmıştır. Bu doğrultuda;

- 2020 Nisan, mayıs ve haziran sigorta ve vergi ödemeleri 6 ay boyunca ertelenmiştir,
- İç havayolu taşımacılığında KDV oranı 3 ay süreyle %18'den %1'e indirilmiştir,
- Sor durumda olduğunu beyan eden esnafın Halkbank'a olan kredi borçları faizsiz bir şekilde 3 ay süreyle ertelenmiştir,
- En düşük emekli maaşı 1.500,00 TL'ye yükseltilmiştir,
- Yalnız yaşayan 80 yaş üstü yaşlılar için sosyal hizmet ve evde sağlık hizmetlerinden oluşan periyodik takip programı devreye alınmıştır,
- Asgari ücret desteği sağlanmıştır (İstanbul Valiliği).

Ayrıca yiyecek ve içecek sektöründeki, 2019 takvim yılı ve öncesinde faaliyete başlayan ve hala faaliyetlerine devam eden, 2019 yılında 3 milyon liradan az cirosu bulunan ve 2020 yılında cironun en az %50 oranda azalma bulunan iş yerlerine ciro kaybı desteği ödemesi yapılmıştır. Ödenen tutar en az 2.000,00 TL ve en çok 40.000,00.-TL olmak üzere cironun azalan kısmının %3'ü kadar olacak şekilde belirlenmiştir (Ticaret Bakanlığı,2021).

5. SONUÇ

Sosyal desteğe dair çalışmaların çoğu sosyal desteğin aile, iş arkadaşları, dini ya da etnik gruplar, arkadaş çevresi gibi kişinin sosyal ağından sağlandığını kabul etmektedir. Bazı çalışmalar ise sosyal desteğin sivil toplum kuruluşları ve devlet mekanizmasından da gelebileceğini kabul etmiştir. Covid-

19 pandemisi sırasında sağlanan ve bir kısmı “sosyal destek” olarak adlandırılan yardımlardan bazıları bu çalışmada incelenmiş, sosyal destek kavramına dâhil olup olmadığı sorgulanmıştır. Sosyal desteğin pek çok tanımı bulunmaktadır. Ayrıca sosyal destek türleri de açıklanmaya çalışılmıştır. Sosyal desteğin yaygın bir şekilde kabul edilen tanımlarından bir tanesi de “gereksinim duyduğu anda yardım alabileceği kişinin var olduğu algısıdır”. Pandemi süreci bu ağdaki sosyal destek sağlayabilecek tüm bireyleri olumsuz olarak etkileyen topyekûn bir sıkıntı olarak ortaya çıkmış ve uzun süre etkisini sürdürmüştür. Sosyal destek ağlarını olumsuz etkileyen bu durum karşısında bu ağlara, daha geniş imkânlarla sahip devlet mekanizmasının katılması yadsınamaz. Günümüzdeki anlamı ile sosyal devletin ilk küresel pandemi deneyimi Covid-19 olmuştur. Sosyal devlet sağlık problemi yanı sıra sosyal ve ekonomik bir stres de yaratan bu süreçte stresin azaltılması noktasında önemli bir etki yarattığı düşünülmektedir. Bu süreçte sosyal desteğin önemli bir enstrüman olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin almış olduğu önlemler başlıca Dönemin, Sağlık Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı bünyesinde toplandığı değerlendirilmektedir. Bu noktada Sağlık Bakanlığı sadece tıbbi destek sunmamış, psikolojik destek sunarak, sağlık hizmetlerini ve ilaçları evlere kadar ulaştırarak salt mekanik bir tıbbi bir desteğin ötesine geçmiş ve sosyal destek emareleri göstermiştir. İçişleri Bakanlığı bünyesinde Kurulan Vefa Destek Grubu Ekipleri ile köylere kadar ulaşılmıştır. Bu ekipler pandemi esnasında her türlü ihtiyacı gidermede önemli bir rol oynamıştır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı hem maddi yardımlarda bulunmuş hem de psikolog desteği, evde bakım hizmetleri, sosyal hizmetler uzmanı desteği gibi destekler sunarak manevi olarak da pandemi mağdurlarının yanında olmuştur. Ticaret Bakanlığı ve İŞKUR pandemiden olumsuz etkilenen işyerlerine ve çalışanlar farklı programlarla maddi destek sunarak sosyal destek sağlamıştır. Tüm bunlar göz önüne alındığında çalışmada bahsedilen sosyal desteğin türleri olan duygusal destek, finansal destek, bilgi desteği, sosyal destek, dinleme desteği, kişisel yardım desteği gibi unsurlara yer verildiği anlaşılmaktadır. Yaklaşık 84 milyon vatandaşın ve yaklaşık en az 4 milyon sığınmacının bulunduğu Türkiye’de pandemi sürecinde devlet mekanizması tarafından sosyal destek unsurlarının ideal bir şekilde olmasa da optimuma ulaşmayı amaçlayan seviyede sağlanmaya çalışıldığı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

7252 Sayılı Dijital Mecralar Komisyonu Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, (28/07/2020).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, “Tam Kapanma Sosyal Yardım Programımız kapsamında yapılan yardımlar”, 13 Mayıs 2021, <https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-yanik-tam-kapanma-sosyal-yardim-programimiz-kapsaminda-2-milyonun-uzerinde-ihyiac-sahibi-hanemize-yaklasik-2-2-milyar-lira-destek-verdik/> (Erişim Tarihi:21/07/2022).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, “Tam Kapanma Sosyal Yardım Programımız kapsamında yapılan yardımlar” 13 Mayıs 2021, <https://www.aile.gov.tr/istanbul/haberler/bakan-yanik-vefa-sosyal-destek-gruplarimiz-tam-kapanma-sosyal-yardim-odemelerini-konutlarda-teslim-etmeye-basladi/> (Erişim Tarihi:21/07/2022).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı, 30/04/2020. Psikososyal Destek <https://www.csqb.gov.tr/haberler/bakanligimiz-covid-19-nedeniyle-vatandaslara-telefonla-psikososyal-destek-veriyor/> (Erişim Tarihi:22/07/2022).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü 25/04/2020 tarih 284 sayılı yazısı http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Guncel/Duyurular/Duyuru%20Kaymakamlik/Dokuman/Pandemi_Sosyal_Destek_Prog.pdf(Erişim Tarihi:21/07/2020).

- Birleşmiş Milletler, 01/05/2020, COVID19 Psikososyal Destek Hattı <https://turkiye.un.org/en/node/43887> (Erişim Tarihi: 22/07/2022).
- Birleşmiş Milletleri, <https://www.undp.org/tr/turkiye/covid-19-pandemisi>(Erişim Tarihi:22/07/2022).
- Biz Bize Yeteriz Türkiye, <http://bizbizyeteriz.gov.tr> (Erişim Tarihi:01/07/2022).
- Cobb, S. (1976). Social Support as a Moderator of Life Stress. *Psychosomatic Medicine*, 38(5), 300–314.
- Cohen, S. (1998). Psychosocial models of the role of social support in the etiology of physical disease. *Health Psychology*, 7(3), 269.
- Cohen, S., ve Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310–357.
- Cumhurbaşkanı Kararı, 21/05/2021, Esnaf ve Sanatkârlar ile Gerçek Kişi Tacirlere Korona Virüs Salgını Nedeniyle Verilecek Hibe Desteği Hakkında Karar.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2020). “Sosyal Koruma Kalkanı”, Ankara.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 29/07/2021, Kısa Çalışma Ödeneği ve Nakdi Ücret Desteği. <https://www.csgeb.gov.tr/haberler/bakan-bilgin-kisa-calisma-odeneği-nakdi-ucret-destegi-ve-issizlik-odeneği-kapsamında-8-milyon-kisiye-57-milyar-tl-odeme-yapildi/>(Erişim Tarihi:22/07/2022).
- House, J. S. 1987. Social support and social structure. *Soc. Forum* 2(1), ss.135-46
- House, J. S., Umberson, D., & Landis, K. R. (1988). Structures and Processes of Social Support. *Annual Review of Sociology*, 14(1), 293–318.
- House, James S. and Robert L. Kahn, 1985 "Measures and concepts of social support." In Sheldon Cohen and S. Leonard Syme (eds.), *Social Support and Health*: 83-108. New York: Academic Press.
- <https://www.csgeb.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-biz-bize-yeteriz-turkiyem-kampanyamizin-bagislariyla-ihiyac-sahibi-ailelerimize-destek-oluyoruz/> (Erişim Tarihi: 21/07/2022).
- İçişleri Bakanlığı, 11/02/2022, Vefa Destek Grupları, <https://www.icisleri.gov.tr/bakanimiz-sn-suleyman-soylu-antalyada-duzenlenen-112-acil-cagri-merkezleri-egitim-programina-katildi> (Erişim Tarihi:22/07/2022).
- İçişleri Bakanlığı, 14/05/2020, Vefa Destek Grupları, <https://www.icisleri.gov.tr/vefa-sosyal-destek-gruplari-6649461-hane-ye-ulasti> (Erişim Tarihi.22/07/2022).
- İçişleri Bakanlığı, 20/10/2021, Covid-19 Pandemisi ve Türkiye <https://www.icisleri.gov.tr/arem/covid-19-pandemisi-ve-turkiye> (Erişim Tarihi 19/04/2022).
- İstanbul Valiliği, 18/03/2020, Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi, <http://www.istanbul.gov.tr/cumhurbaskani-erdogan-ekonomik-istikrar-kalkani-tedbir-paketini-acikladi> (22/07/2022).
- İŞKUR, Kısa Çalışma Ödeneği, <https://www.iskur.gov.tr/sikca-sorulan-sorular/kisa-calisma-odeneği/> (Erişim Tarihi:22/07/2022).
- İŞKUR, Nakdi Ücret Desteği, [https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/issizlik-sigortasi/nakdi-ucret-destegi/#:~:text=Koronavir%C3%BCs%20\(Covid%2D19\)%20salg%C4%B1n%C4%B1n%C4%B1n,ve%20%C4%B0%C5%9EKUR%20taraf%C4%B1ndan%20yap%C4%B1lan%20%C3%B6demedir.](https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/issizlik-sigortasi/nakdi-ucret-destegi/#:~:text=Koronavir%C3%BCs%20(Covid%2D19)%20salg%C4%B1n%C4%B1n%C4%B1n,ve%20%C4%B0%C5%9EKUR%20taraf%C4%B1ndan%20yap%C4%B1lan%20%C3%B6demedir.) (Erişim Tarihi: 22/07/2022).

- Lin, N., Woelfel, M. W., & Light, S. C. (1985). The Buffering Effect of Social Support Subsequent to an Important Life Event. *Journal of Health and Social Behavior*, 26(3), 247.
- Milli Eğitim Bakanlığı, 01/04/2020, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Bilgilendirme Hattı. <https://www.meb.gov.tr/koronavirus-travmasina-karsi-psikososyal-destek-cagri-merkezi-ogrenci-ve-velilerimizin-hizmetinde/haber/20617/tr> (Erişim Tarihi: 22/07/2022).
- Richman, J. M., Rosenfeld, L. B., & Bowen, G. L. (1998). Social Support for Adolescents at Risk of School Failure. *Social Work*, 43(4), 309–323.
- Richman, J. M., Rosenfeld, L. B., & Hardy, C. J. (1993). The Social Support Survey: An initial validation study of a clinical measure and practice model of the social support process. *Research on Social Work Practice*, 3, 288–311.
- Sağlık Bakanlığı, 02/07/2020, Pandemi <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66494/pandemi.html> (Erişim Tarihi 22/07/2022).
- Sağlık Bakanlığı, COVID-19, <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html> (Erişim Tarihi 22/07/2022).
- Sandher, J. ve Kleider, H. (2020). COVID-19 Could Change The Welfare State Forever, *World Economic Forum*. 30 June 2020.
- 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu.29/05/1986 Madde 2.
- Ticaret Bakanlığı (2020). Koronavirüs Salgını Nedeniyle Verilecek Hibe Desteği Programı ve Uygulama Esasları Hakkında Tebliğ.
- Ticaret Bakanlığı, 30/04/2021, Hibe Destek ve Kira Destek Programı <https://ticaret.gov.tr/haberler/kovid-19dan-etkilenen-esnaf-ve-sanatkara-verilen-desteklerin-suresi-uzatildi> (Erişim Tarihi: 22/07/2022).
- Ticaret Bakanlığı, 3000 TL Hibe Desteği Verilecek Esnaf Sanatkarlar ile Gerçek Kişi Tacirlerin Ekonomik Faaliyetleri (2. GRUP) 2021 [https://ticaret.gov.tr/data/60a78b0d13b8762fd4493865/\(2\)%20Esnaf%20Sanatkarlar%20ile%20Ger%C3%A7ek%20Ki%C5%9Fi%20Tacirlerin%20Ekonomik%20Faaliyetleri%20\(2.%20GRUP\).docx](https://ticaret.gov.tr/data/60a78b0d13b8762fd4493865/(2)%20Esnaf%20Sanatkarlar%20ile%20Ger%C3%A7ek%20Ki%C5%9Fi%20Tacirlerin%20Ekonomik%20Faaliyetleri%20(2.%20GRUP).docx) (Erişim Tarihi: 22/07/2022).
- Ticaret Bakanlığı, 5000 TL Hibe Desteği Verilecek Esnaf Sanatkarlar ile Gerçek Kişi Tacirlerin Ekonomik Faaliyetleri (1. GRUP) 2021 [https://ticaret.gov.tr/data/60a78b0d13b8762fd4493865/\(1.\)Esnaf%20ve%20Sanatk%C3%A2rlar%20%C4%B0le%20Ger%C3%A7ek%20Ki%C5%9Fi%20Tacirlerin%20Desteklenmesi_Ek_1.%20GRUP%20ESAS%20FAAL%C4%B0YET%20KONULARI%20L%C4%B0STES%C4%B0.pdf](https://ticaret.gov.tr/data/60a78b0d13b8762fd4493865/(1.)Esnaf%20ve%20Sanatk%C3%A2rlar%20%C4%B0le%20Ger%C3%A7ek%20Ki%C5%9Fi%20Tacirlerin%20Desteklenmesi_Ek_1.%20GRUP%20ESAS%20FAAL%C4%B0YET%20KONULARI%20L%C4%B0STES%C4%B0.pdf) (Erişim Tarihi: 22/07/2022).
- Türkiye Cumhuriyeti Strateji Geliştirme Başkanlığı (2022). “2022 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı”
- UNICEF, 30/04/2020, Psikososyal Destek seti. <https://www.unicef.org/turkiye/hikayeler/t%C3%BCrkiyede-covid-19-nedeniyle-evde-kalan-%C3%A7ocuklara-psiko-sosyal-destekyard%C4%B1m> (Erişim Tarihi:22/07/2022).